

مقایسه هویت و سلامت روان در دانشجویان استفاده‌کننده از اینترنت و محیط‌های مجازی دانشگاه تهران

سید سلمان علوی^۱، کیانوش هاشمیان^۲، فرشته جنتی فرد^۳

چکیده

مقدمه: مدت زمان استفاده از رایانه و اینترنت در گروه سنی نوجوان و جوان رو به افزایش است. به این دلیل بررسی رابطه رسانه‌های الکترونیک با هویت و سلامت روان ضروری به نظر می‌رسد. این مطالعه به بررسی وضعیت هویت و سلامت روان در سه گروه از دانشجویان استفاده‌کننده از اینترنت و محیط‌های مجازی در دانشگاه تهران پرداخته است.

مواد و روش‌ها: این پژوهش به روش مقطعی انجام شد. برای این منظور تعداد ۲۰۰ نفر (۱۹ تا ۳۰ سال) از دانشجویان مقطع کارشناسی دانشکده‌های مختلف دانشگاه تهران به روش نمونه‌گیری سهمیه‌ای انتخاب شدند. ابتدا پرسش‌نامه‌های هویت خود، هویت مذهبی، هویت ملی، سلامت روان و پرسش‌نامه اطلاعات فردی بر روی نمونه اجرا شد. سپس با استفاده از پرسش‌نامه اطلاعات فردی گروه نمونه به سه گروه تقسیم شدند: گروهی که در هفته از اینترنت و محیط‌های مجازی به مقدار زیاد (۲۰ تا ۴۰ ساعت) استفاده می‌کنند؛ گروهی که از اینترنت و محیط‌های مجازی در هفته کم (۵ تا ۱۰ ساعت) استفاده می‌کنند؛ گروهی که از اینترنت و محیط‌های مجازی به ندرت استفاده می‌کنند یا استفاده آنان ناچیز است. آن گاه به وسیله روش‌های آمار توصیفی و استنباطی (تحلیل واریانس یک‌طرفه به همراه آزمون تعقیبی شفه) نمرات سه گروه در پرسش‌نامه‌های مذکور به وسیله نرم‌افزار SPSS₁₀ مورد مقایسه قرار گرفت.

یافته‌ها: نتایج نشان داد که میان نمرات هویت شخصی در سه گروه تفاوت معنی‌داری وجود ندارد ($F = 3/2$, $P > 0/05$). اما میان نمرات پرسشنامه‌های هویت ملی ($F = 2/2$, $P < 0/05$)، هویت مذهبی ($F = 15/9$, $P < 0/05$) و سلامت روان ($F = 10/5$, $P < 0/05$) سه گروه استفاده‌کننده از اینترنت و محیط‌های مجازی تفاوت معنی‌داری وجود دارد.

نتیجه‌گیری: در این مطالعه میانگین نمرات وضعیت هویت ملی، مذهبی و سلامت روان در گروه استفاده‌کننده مفرط از کامپیوتر از دو گروه دیگر پایین‌تر بود. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که استفاده زیاد از اینترنت و محیط‌های مجازی می‌تواند با کاهش سلامت روان و نقایص برخی جنبه‌های هویت مرتبط باشد.

واژه‌های کلیدی: هویت، سلامت روان، دانشجویان، اینترنت.

نوع مقاله: تحقیقی

پدیرش مقاله: ۸۷/۵/۵

دریافت مقاله: ۸۷/۳/۲

E-mail: fj5432@yahoo.com

۱- کارشناس ارشد روان‌شناسی، مرکز تحقیقات علوم رفتاری، مرکز نور و علی اصغر (ع)، اصفهان (نویسنده مسؤول)

۲- دانشیار دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه الزهرا (س)، قم

۳- کارشناس بهداشت، اداره آموزش و پرورش، تهران

مقدمه

هویت از جمله موضوعاتی است که امروزه مدنظر روانشناسان، جامعه‌شناسان و سیاستمداران است که هرکدام به تبع ارتباط خود با این موضوع به اهمیت آن می‌پردازند. برای روانشناسان آنچه اهمیت دارد ثبات هویت افراد و کسب هویت موفق و گذر موفقیت‌آمیز از بحران هویت است (۱).

موضوع هویت و سلامت روان از موضوعاتی است که از نظر روانشناسان همواره مورد توجه بوده است، به‌خصوص در دهه‌های اخیر افزایش استفاده از محیط‌های مجازی منجر به بالا رفتن اضطراب و افسردگی در نسل جوان شده است. بحران هویتی که ریشه در تحولات نوین جهانی دارد، از هویت فردی تا هویت ملی، مذهبی و اجتماعی را در بر می‌گیرد و جای تعجب ندارد که مخاطبین اصلی آن نوجوانان و جوانان باشند؛ قشری که درگیر تغییرات سریع فیزیولوژیک و جسمانی است. شکل‌دهی هویت و ورود به دنیای بزرگسالان و حساسیت و توجه به آثار و پیامدهای استفاده از اینترنت و محیط‌های مجازی در این دوره اهمیت ویژه‌ای دارد.

نیاز جوانان به هویت و ثبات هویتی بیش از هر زمان دیگری است و نو و جدید بودن این پدیده‌ها، کنجکاوی‌ها و کنکاش‌های بسیاری را می‌طلبد؛ از نگاه روانشناسی کسب هویت و ثبات در هویت از نشانه‌های رشد و گذر سالم از بحران نوجوانی و جوانی است. نوجوانان و جوانان در ساعات زیادی از فرصت‌های خود از رایانه، اینترنت و ... استفاده می‌کنند و استفاده از رسانه‌ها به‌طور مستقیم و غیرمستقیم ارائه‌کننده فرهنگ حاکم بر آن کشورها است و اثرات زیادی بر روی هویت فردی و جمعی می‌گذارد (۲).

به‌طور خلاصه می‌توان گفت که در عصر حاضر با پیشرفت وسایل ارتباط جمعی، الکترونیکی و سرگرم‌کننده که یکی از نمودهای بارز آن رایانه، اینترنت و محیط‌های مجازی است، روبه‌رو هستیم. دوران نوجوانی و جوانی یکی از حساس‌ترین و سرنوشت‌سازترین مراحل زندگی آدمی است و بعضی از متخصصین از جمله مارشیا (۱۹۹۱) دوران نوجوانی

را به‌عنوان مرحله ویرانگری در تشکیل هویت می‌دانند. رسانه‌های الکترونیکی از جمله رایانه، اینترنت، تلویزیون و ... در شکل‌گیری هویت تأثیر بسیار زیادی دارند و این رسانه‌ها می‌توانند در سه سطح از هویت شامل هویت شخص (Personal Identity)، ملی (National Identity) و جنسی (Sexual Identity) اثرگذار باشند (۳).

محققان نشان داده‌اند که افرادی که بیش از ۱۰ ساعت در هفته از رایانه استفاده می‌کنند، بیشتر احتمال دارد که چاق شوند، تهاجمی باشند، احساس اضطراب کنند و در فراگیری فرایندهای آموزشی کندتر عمل کنند و در نتیجه سلامت روانی آنها به خطر افتد (۴).

در سال ۱۹۸۰ محققان شروع به ارزیابی تأثیر استفاده از رسانه‌های الکترونیک در حوزه‌های گوناگون شامل سلامتی (جسمی و روانی)، هماهنگی چشم و دست، الگوهای فعالیت‌های روزانه، عملکرد مدرسه، شخصیت، آسیب‌شناسی روانی و مهارت‌های اجتماعی کردند. نتایج اولیه، در یک کنفرانس ارائه شد. به نظر آنها اثرات رسانه‌های الکترونیکی بر رفتار آدمی متفاوت خواهد بود. در حال حاضر تمرکز بر جنبه‌های منفی استفاده از اینترنت و محیط‌های مجازی است و جنبه‌های منفی به مسایلی چون اعتیاد، علائم فیزیکی نظیر درد مفاصل، انزوای اجتماعی، کاهش عزت نفس، اختلالات هویتی و پرخاشگری اشاره دارد (۵).

در میان تحقیقات انجام شده در حیطه مهارت‌های اجتماعی نوجوانان و جوانان و استفاده از رایانه می‌توان به موضوعات دیگری نظیر خشم، ناتوانی‌های تکاملی، رفتارهای ضد اجتماعی و مهارت‌های حل مسأله نیز اشاره کرد که البته در حیطه این پژوهش نیست؛ البته ذکر این نکته ضروری است که گستره و پیچیدگی مسأله، بستر پرسش‌های بسیاری است که پژوهش‌های بیشتری را ضروری و اجتناب‌ناپذیر می‌نماید، به ویژه در کشور ما که کشوری جوان محسوب شده؛ مخاطبین بسیاری را در برمی‌گیرد و در حیطه پژوهش، در این امر هنوز در ابتدای راه است.

(۱۳۷۸) ضرایب پایایی این پرسش‌نامه را با روش تنصیف برای هویت آشفته ۰/۶۵، هویت زود شکل گرفته ۰/۷۷، هویت به تعویق افتاده ۰/۶۷ و هویت کسب شده ۰/۷۶ گزارش داده است (۷).

* پرسش‌نامه هویت مذهبی (Religious Identity):

پرسش‌نامه هویت مذهبی دارای ۶۷ سؤال است. ۳۲ سؤال این پرسش‌نامه به مقیاس هویت مذهبی و ۲۵ سؤال به نفی هویت مذهبی و ۱۰ سؤال آن به مقیاس دروغ‌سنج مربوط می‌شود. پرسش‌نامه مذکور توسط رحیمی‌نژاد و احمدزاده (۱۳۷۴) ساخته شده و ضریب آلفای کرونباخ در مقیاس هویت مذهبی ۰/۹۹ و در مقیاس نفی هویت مذهبی ۰/۹۲ به دست آمده است. همچنین دو مقیاس هویت مذهبی و نفی هویت مذهبی به‌عنوان دو عامل پس از تحلیل عاملی ۹۰ سؤال، که هویت مذهبی را مورد سنجش قرار می‌دهد، استخراج شده است (۸).

* پرسش‌نامه هویت ملی (National Identity):

پرسش‌نامه هویت ملی دارای ۲۸ سؤال است. ۱۴ سؤال این پرسش‌نامه به مقیاس هویت ملی و ۱۴ سؤال دیگر آن به نفی هویت ملی مربوط می‌شود. مقیاس هویت ملی و نفی هویت ملی توسط رحیمی‌نژاد و احمدزاده (۱۳۷۴) ساخته شده است. ضریب آلفای کرونباخ هویت ملی ۰/۹۵ و مقیاس نفی هویت ملی ۰/۸۳ گزارش شده است. همچنین روایی سازه این دو مقیاس در مطالعه مذکور با استفاده از روش تحلیل عاملی مورد بررسی و به دو عامل هویت ملی و نفی هویت ملی منجر شده است (۸).

* پرسش‌نامه سلامت عمومی (GHQ):

پرسش‌نامه عمومی اولین بار توسط گلدبرگ (۱۹۷۲) تنظیم گردید. پرسش‌نامه اصلی دارای ۶۰ سؤال می‌باشد اما فرم‌های کوتاه شده ۳۰ سؤالی، ۲۸ سؤالی و ۱۲ سؤالی در مطالعات مختلف استفاده شده است. سؤال‌های این پرسش‌نامه به بررسی وضعیت روانی فرد در یک ماهه اخیر می‌پردازد. در خصوص روایی پرسش‌نامه سلامت عمومی تاکنون مطالعات

از این رو جا دارد که با انجام تحقیقاتی وسیع در حوزه روانشناسی و جامعه‌شناسی اینترنت، با ارایه مباحثی که در جوامع پیشرفته مهم و حیاتی قلمداد می‌شوند، جامعه را از آفت‌های واقعی آن مطلع ساخته، در صورت امکان از بروز برخی از مشکلات پیشگیری کنیم. لذا، هدف پژوهش حاضر مقایسه هویت و سلامت روان در سه گروه از دانشجویان وابسته به اینترنت، کم‌کار و گروهی که به ندرت استفاده می‌کنند، بود تا بتوان در صورت مشاهده مشکل، مداخلات مناسب را انجام داد.

مواد و روش‌ها

پژوهش حاضر از نوع توصیفی-تحلیلی (مقطعی) بود و جامعه آماری کلیه دانشجویان دانشکده‌های مختلف دانشگاه تهران بودند (دامنه سنی ۱۹ تا ۳۰ سال و در مقطع کارشناسی) که به طور معمول از اینترنت و محیط‌های مجازی استفاده می‌کردند. حجم نمونه این پژوهش، که به روش سهمیه‌ای انتخاب شدند، در حدود ۲۵۰ نفر محاسبه شد، ولی بعد از استخراج اطلاعات از پرسش‌نامه‌ها و بررسی داده‌ها تعداد ۵۰ نفر از مطالعه حذف شدند که در نهایت، مطالعه بر اساس ۲۰۰ نفر انجام شد.

ابزار پژوهش

* پرسش‌نامه گسترش یافته سنجش عینی منزلت

هویت من (Extended objective measure Ego Identity Status)

سال ۱۹۸۶ توسط آدامز و بنیون تهیه شده است. این پرسش‌نامه ۶۶ سؤال دارد و چهار حیطه هویت آشفته، هویت زود شکل گرفته، هویت به تعویق افتاده و هویت کسب شده را بر اساس نظریه مارشیا اندازه‌گیری می‌کند. روایی و پایایی آن در مطالعات مختلف به اثبات رسیده است. آدامز و همکاران (۱۹۸۹) ضمن بررسی پژوهش‌های مختلف ضریب روایی همگرایی این پرسش‌نامه را از ۰/۳۲ تا ۰/۹۲ و ضریب روایی واگرایی آن را از ۰/۲۷ تا ۰/۷۹ گزارش کرده‌اند (۶). آقاسلطان

۱- گروه اول مشتمل بر افرادی که از اینترنت و کامپیوتر به مقدار زیاد (در حدود ۲۰ تا ۴۰ ساعت در هفته) استفاده می‌کردند.

۲- گروه دوم مشتمل بر افرادی که از اینترنت و کامپیوتر به مقدار کم (در حدود ۵ تا ۱۰ ساعت در هفته) استفاده می‌کردند.

۳- گروه سوم مشتمل بر افرادی که به ندرت یا در حد جزئی از اینترنت و محیط‌های مجازی استفاده می‌کردند.

برای تجزیه و تحلیل اطلاعات از روش‌های آماری تحلیل واریانس یک‌طرفه (به همراه آزمون تعقیبی شفه) و همچنین از شاخص‌های آمار توصیفی استفاده شد که همگی توسط نرم‌افزار SPSS¹⁰ انجام شدند.

یافته‌ها

هدف اصلی این پژوهش مقایسه هویت و سلامت روان در سه گروه از دانشجویان دانشگاه تهران بود. یافته‌های مربوط به ویژگی‌های دموگرافیک در جداول ۱ و ۲ نشان داده شده است.

فراوانی صورت گرفته است؛ به‌عنوان مثال پالاهنگ و همکاران پایایی پرسش‌نامه سلامت عمومی را ۰/۹۱ گزارش کرده‌اند (۹). شجاعیان و منفرد هم در مطالعه خود پایایی پرسش‌نامه GHQ را به روش بازآزمایی برابر با ۰/۹۴ گزارش کرده‌اند (۱۰).

* پرسش‌نامه اطلاعات دموگرافیک: این پرسش‌نامه حاوی اطلاعاتی در مورد سن، جنس، تحصیلات، میزان دسترسی دانشجویان به رایانه و میزان استفاده از اینترنت و کامپیوتر، علت استفاده از اینترنت و ... می‌باشد.

۴ پرسش‌نامه پژوهش حاضر به صورت گروهی و با موافقت مسؤولان سایت‌های دانشکده‌های مختلف دانشگاه تهران اجرا شده است. پس از جمع‌آوری پرسش‌نامه‌ها و استخراج اطلاعات و محاسبه افت آزمودنی‌ها، آزمودنی‌ها بر اساس میزان استفاده از کامپیوتر و اینترنت به سه دسته تقسیم شدند: (توضیح آن که تقسیم‌بندی افراد بر اساس میزان استفاده آنها از اینترنت با توجه به منابع علمی در زمینه استفاده از اینترنت بوده است) (۱۱-۱۴).

جدول ۱: فراوانی و درصد استفاده آزمودنی‌ها از کامپیوتر و اینترنت در طول هفته

میزان استفاده از اینترنت	فراوانی	درصد
مقدار زیاد (در حدود ۲۵ تا ۴۰ ساعت در هفته)	۷۸	۳۹
مقدار کم (در حدود ۵ تا ۱۰ ساعت در هفته).	۹۷	۴۸/۵
به ندرت	۲۵	۱۲/۵
جمع	۲۰۰	۱۰۰

جدول ۲: فراوانی و درصد استفاده از سایت‌های اینترنتی در طول هفته

سایت‌های اینترنتی که بیشتر از آن استفاده می‌شود	فراوانی	درصد
سایت‌های آموزشی، فرهنگی و هنری	۱۳	۶/۵
سایت‌های علمی	۲۴	۱۲
سایت‌های خبری	۱۷	۸/۵
موسیقی و ترانه	۴۳	۲۱/۵
ورزشی	۱۵	۷/۵
تفریحی و چت کردن	۵۶	۲۸
فیلتر شده	۲۵	۱۲/۵
متفرقه	۷	۳/۵
جمع	۲۰۰	۱۰۰

استفاده تفریحی از اینترنت و کمترین وقت دانشجویان هم صرف سایت‌های آموزشی، فرهنگی و هنری می‌شد.

طبق جداول ۱ و ۲ در حدود ۴۸/۵ درصد از کاربران به مقدار کم و در حدود ۳۹ درصد به مقدار زیاد از اینترنت استفاده می‌کردند و بیشترین وقت دانشجویان هم صرف

جدول ۳: آزمون تحلیل واریانس یکطرفه در مورد سه گروه از دانشجویان در هویت شخصی، ملی و مذهبی و سلامت روان

F	میانگین مجذورات	درجه آزادی	مجموع مجذورات	هویت شخصی
	۱۲/۵	۲	۲۵	بین گروه‌ها
۳/۲		۱۷۷	۷۶۶/۵	درون گروه‌ها
		۱۹۹	۷۹۱/۵	کل
	۲۲/۷۵	۲	۴۵/۵	هویت مذهبی
۹/۳*	۲/۴۵	۱۹۷	۴۸۴/۵	بین گروه‌ها
		۱۹۹	۵۴۶	درون گروه‌ها
				کل
	۳۳/۵	۲	۶۷	هویت ملی
۱۵/۳*	۲/۲	۱۹۷	۴۳۴/۴	بین گروه‌ها
		۱۹۹	۵۰۱/۴	درون گروه‌ها
				کل
	۳۱/۷	۲	۶۳/۴۳	سلامت روان
۱۰/۵*	۳	۱۶۷	۵۹۱/۷	بین گروه‌ها
		۱۹۹	۶۵۵/۱۳	درون گروه‌ها
				کل

هویت ملی وجود داشت.

آزمون تعقیبی شفه هم در مورد مقایسه میانگین‌های سه گروه نشان داد که میان میانگین‌های نمرات هویت ملی گروه اول و دوم تفاوت معنی‌داری وجود نداشت اما میان گروه اول و سوم و دوم و سوم تفاوت معنی‌داری وجود داشت و این تفاوت در نفی هویت ملی بیشتر بود.

با توجه به F محاسبه شده (۱۰/۵) و ($P < ۰/۰۵$)، تفاوت معنی‌داری میان نمرات سه گروه از دانشجویان در پرسش‌نامه سلامت روان وجود داشت.

آزمون تعقیبی شفه هم در مورد مقایسه میانگین‌های سه گروه نشان داد که میان میانگین‌های نمرات سلامت روان گروه اول و دوم تفاوت معنی‌داری وجود نداشت اما میان گروه اول و سوم و دوم و سوم تفاوت معنی‌داری وجود داشت.

با توجه به F محاسبه شده (۳/۲) و ($P < ۰/۰۵$) تفاوت معنی‌داری میان نمرات سه گروه از دانشجویان در پرسش‌نامه هویت شخصی وجود نداشت.

با توجه به F محاسبه شده (۹/۲) و ($P < ۰/۰۵$) تفاوت معنی‌داری میان نمرات سه گروه از دانشجویان در پرسش‌نامه هویت مذهبی وجود داشت. آزمون تعقیبی شفه هم در مورد مقایسه میانگین‌های سه گروه نشان داد که میان میانگین‌های نمرات هویت مذهبی گروه اول و دوم و گروه دوم و سوم تفاوت معنی‌داری وجود نداشت اما میان گروه اول و سوم تفاوت معنی‌داری وجود داشت و این تفاوت در نفی هویت مذهبی بیشتر بود.

با توجه به F محاسبه شده (۱۵/۲) و ($P < ۰/۰۵$)، تفاوت معنی‌داری میان نمرات سه گروه از دانشجویان در پرسش‌نامه

بحث و نتیجه‌گیری

بر اساس یافته‌های این مطالعه که مقایسه میانگین‌های نمرات سه گروه در پرسش‌نامه‌های هویت شخصی، هویت مذهبی، هویت ملی و سلامت روان بود، نتایج نشان داد که رابطه معنی‌داری بین زمان استفاده از اینترنت، هویت ملی و مذهبی و سلامت روان افراد وجود دارد و بیشتر افرادی که به محیط‌های مجازی و اینترنت وابسته‌ترند زودتر نسبت به افراد عادی تغییراتی در هویت (ملی و مذهبی) آنها ایجاد شده، از سلامت روان آنها کاسته می‌شود. حال با در نظر گرفتن یافته‌های حاصل از پژوهش می‌توان به ارایه، جمع‌بندی و نتیجه‌گیری مبادرت ورزید. نتایج ما نشان داد که زمان صرف شده گروه نمونه ما در اینترنت و محیط‌های مجازی بیشتر صرف استفاده از سایت‌های تفریحی، سرگرمی و فیلتر شده می‌شود (حدود ۶ درصد). همچنین در مطالعه‌ای دیگر از دانش‌آموزان خواسته بودند گزینه‌هایشان را در میان ۵ طبقه از مقوله‌هایی که از اینترنت استفاده می‌کنند، تعیین کنند و در حدود ۵۰ درصد از آنها از سایت‌های تفریحی استفاده می‌کردند (۱۵).

در نتیجه مقایسه میان میانگین‌های سه گروه تفاوتی در زمینه هویت شخصی مشاهده نشد اما استفاده زیاد احتمال دارد با تغییر در هویت ملی - مذهبی رابطه داشته باشد. این مطلب با یافته‌های فانک و همکاران (۱۹۹۶)، گرونه‌وگ و همکاران (۱۹۸۵) و حافظ‌نیا و همکاران (۱۳۸۵) مطابقت دارد؛ از نظر فانک و همکاران در معرض رسانه‌هایی چون اینترنت و ماهواره قرار گرفتن می‌تواند بر نگرش‌ها و رفتار و هویت مردم تأثیر گذارد و تداوم پرداختن به آنها ممکن است در بلند مدت تأثیر منفی داشته، باعث کاهش همدلی، عدم احساس تعلق ملی و مذهبی شود (۱۶). از نظر گرونه‌وگ، و همکاران (۱۹۸۵)، هم استفاده زیاد از اینترنت باعث تنهایی بسیار شده، این انزوا و تنهایی باعث کاهش تعامل اجتماعی فرد با دیگران، اختلال در هویت و در نهایت باعث کاهش مهارت‌های اجتماعی فرد می‌شود (۱۷). حافظ‌نیا و همکاران (۱۳۸۵) در

پژوهش خود بیان کردند که گسترش فرایندهای جهانی شدن در قالب فناوری اطلاعات و ارتباطات (ماهواره و اینترنت) با هویت ملی رابطه دارد؛ به بیان دیگر با افزایش میزان استفاده از فناوری اطلاعات میزان علائق ملی کاهش یافته است (۱۸).

در مقایسه میانگین‌های سه گروه از نظر متغیر هم، بیانگر تفاوت معنی‌دار سه گروه بود؛ یعنی هر چه استفاده شخص از اینترنت بیشتر بود نمره وی در سلامت روان کمتر بود. در پژوهش‌های دیگری نیز این مطلب تأیید شده است. مؤسسه حمایت از کودکان و نوجوانان آمریکا توصیه می‌کند بچه‌ها نباید روزانه بیش از یک تا دو ساعت از کامپیوتر و اینترنت استفاده کنند زیرا آثار روانی بدی چون احساس از خود بیگانگی، اضطراب، افسردگی و دردهای جسمانی به جای می‌گذارد (۴).

کول و همکاران در مطالعه‌ای مشابه، با استفاده از پرسش‌نامه خود ارزیابی رزنبرگ (Rosenberg self assessment questionnaire)، تست عزت نفس کوپر اسمیت و تست GHQ به بررسی رابطه بین استفاده از محیط‌های مجازی و سلامت روان به‌خصوص در حوزه عزت نفس پرداختند و دریافتند که استفاده زیاد با عزت نفس و سلامت روان کمتر همراه است و افرادی که در روز بیش از ۱۰ ساعت از آن استفاده می‌کردند به‌طور معنی‌داری نمره کمتری از پرسش‌نامه خود ارزیابی گرفتند (۵).

از نظر یانگ (۱۹۹۶) محقق برجسته در زمینه اعتیاد اینترنتی هم، افرادی که بیش از حد از اینترنت استفاده می‌کنند افرادی تنها، خسته، افسرده و بدون عزت نفس هستند (۱۹) و در کل پژوهش‌ها نشان می‌دهد رابطه بین افزایش استفاده از اینترنت با افزایش احساس تنهایی و کاهش سلامت روان همراه است (۲۰).

در مجموع می‌توان چنین بیان کرد که گرایش زیادتر به اینترنت و محیط‌های مجازی با تغییرات بیشتر در هویت افراد و با کاهش بیشتر در سلامت روان افراد مرتبط است، اما آیا فقط محیط‌های مجازی قادرند فرد را از جمع جدا ساخته، او را

جوانب امر و پیامدهای مثبت و منفی استفاده از اینترنت به‌طور مفصل مورد ارزیابی قرار گیرد و سپس نتایج تحقیقات انجام شده را به مسؤولین اجرایی و متولیان فرهنگی کشور منتقل تا ضمن این که مسؤولین درک درستی از مسأله پیدا می‌کنند، از این رهگذر به سیاست‌گذاری صحیح علمی نیز دست یابند. همچنین وظیفه والدین است تا با فرزندان خود درباره مضرات احتمالی اینترنت صحبت کنند. آشنا کردن فرزندان با خطرات جسمانی، رفتاری و اخلاقی و استفاده‌های نامناسب، غیر ضروری و زاید از فن‌آوری‌های جدید مانند ماهواره، اینترنت و موبایل و تقویت مبانی ارزشی، اخلاقی و دینی فرزندان و ایجاد خود‌کنترلی و خود‌ایمنی در آنها برای استفاده بهینه از فن‌آوری‌های جدید بسیار پراهمیت است.

سپاسگزاری

بدین‌وسیله از مرکز تحقیقات علوم رفتاری و مساعدت کلیه مسؤولیتی که امکان اجرای این طرح را فراهم نمودند، تشکر می‌نماییم.

به سوی فرد گرایی، انزوای اجتماعی، تغییر در هویت و اختلال در سلامت روان سوق دهند؟ هنوز برای پیش‌بینی زود است. باید منتظر بود و رابطه این دنیای مجازی را با ذهن و روان انسان‌ها در نسل‌های آینده دید (با توجه به این که عوامل زیادی با نوع هویت فرد و سلامت روان وی رابطه دارد و فقط رسانه‌هایی چون اینترنت و محیط‌های مجازی نمی‌توانند با سلامت روان یا هویت شخص رابطه داشته باشند و این مسأله با عوامل فرهنگی، اقتصادی و ... نیز مرتبط است).

اما آن چه ضروری به نظر می‌رسد پرداختن هرچه بیش‌تر به کیفیت این دنیای مجازی بر روحيات و خلق و خوی افراد گوناگون است. به‌طور قطع استفاده زیاد از اینترنت معضلات و بحران‌های روحی و جسمی خاص خود را به همراه خواهد داشت که اگر به هنگام، تشخیص و به آن پرداخته نشود می‌تواند سلامت روانی جامعه را با چالش‌های جدیدی روبه‌رو کند (۴) و شاید اکنون که هنوز در ابتدای مسیر استفاده از اینترنت قرار داریم لازم است به گونه‌ای بهتر و مسؤولانه‌تر با مسایلی حاشیه‌ای آن برخورد کنیم. از این رو می‌بایست تمام

References

- Giddens A. Modernity and self identity. Trans. Movaffaghian N. Tehran: Ney; 2001.
- Olson D. Media and symbols. Trans. Mohajer, M. Tehran: Soroush, 1998.
- Glin L. Media and identity. Psychological Bulletin 1997; 108:499-503.
- Belick J, Haroldson M. Psychic in computers. Association For Computing Machinery 2000; 43(7):34-9.
- Gorriz CM, Medina C. Engaging girls with computers through software games. Communications of the ACM 2000; 43(1):42-9.
- Adams GR, Bennion L, Huh K. Objective measure of ego identity status: A reference manual. Unpublished manuscript, University of Guelph, Canada; 1989.
- Aghasoltany S. Relationship between identity and creativity in Tabriz University freshman. [Thesis for MA] Isfahan; Isfahan faculty of psychology & educational sciences; 1999.
- Rahiminezhad A. Relationship between identity, self steem and anxiety in students. [Thesis for MA] Tehran; Tarbiat Moalem University; 1998.
- Palahang H, Nasre Esfahany M, Baraheny M, Shahmohammady D. Epidemiology of mental disorder in Kashan city. Journal of Psychiatry and Clinical Psychology 1996; 2(4):19-27.
- Shojaian R, Zamani Monfared A. The relation between use of prayers, mental health and job performance among technical workers of Tehran ammunition industries. Journal of Psychiatry and Clinical Psychology 2002; 30(8):33-9.
- Omidvar A, Saremy A. Description, ethiology, prevention, treatment, and scales of assessment internet addiction test. Mashhad: Tamrin; 2002. [in Farsi]

12. Cho C, Condrón LC, Beland J. A review of the research on internet addiction. *Educational Psychology Review* 2005; 17(4):383-7.
13. Lin S, Tsai C. Sensation seeking and internet dependence of Taiwanese high school adolescents. *Computers in human behavior* 2002; 18:411-26.
14. Vaugeois P. Cyberaddiction: Fundamentals and Perspectives. [cited 18 Oct 2008] Available from URL: <http://www.cqld.ca/publications/cyberaddiction.pdf>
15. Wartella EA, Jennings N. Children and Computers: New Technology-Old Concerns. *The Future of Children* 2000; 10(2):31-42.
16. Griffiths MD, Dancaster I. The effect of type A personality on physiological arousal while playing computer games. *Addict Behav* 1995; 20(4):543-8.
17. Morrison A, Krugman DM. look at mass and computer mediated technologies: Understanding the roles of television and computer in the home. *Journal of Broadcasting and Electronic Media* 2001; 45(1):135-61.
18. Hafeznia M, Kavianyrad M, Karimipoor Y, Taherkhany M. The effect of globalization on National Identity. *Journal of Geopolitics* 2006; 2(3,4):1-21.
19. Benjamin JE. The internet's effect on teenagers. March 20, 1999 [cited 18 Oct 2008] Available from URL: <http://jbenjamin.org/research99/>.
20. Sanders CE, Field TM, Diego M, Kaplan M. The relationship of Internet use to depression and social isolation among adolescents. *Adolescence* 2000; 35(138):237-42.